

Asia: VN/1972/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Koulutuspoliittinen selonteko on asiantuntevasti laadittu ja antaa mahdollisuuden koulutuksen pitkäjänteiselle kehittämiselle kaikilla koulutusasteilla.

Kommentit lukuun 2. Visio/tavoitetila – koulutus ja tutkimus kohti 2040-lukua

Selonteon visiossa/tavoitetilassa korostuvat hyvin yhdenvertaisuus ja tasa-arvo. Tavoitteen mukaan osallistuminen varhaiskasvatukseen ja eteneminen opintopolulla eivät saisi riippua taustasta. Vaikka koulutusjärjestelmä nivoutuu kiinteästi työelämään ja Suomen kilpailukykyyn, nähdään koulutuksella sivistystä ja demokratiaa vahvistava rooli. On myös hyvä asia, että kansainvälisyys ja digitalisaatio nähdään mahdollisuuksina.

Lausunnon yhtenä keskeisenä tavoitteena on, että 50 prosenttia nuorista suorittaa korkea-asteen tutkinnon. Laskennallisesti Suomessa on tarpeeksi koulutuspaikkoja nuorisoikäluokkaan suhteutettuna, Pohjois-Pohjanmaalla näin ei ole. Sekä toisen asteen että korkea-asteen koulutuspaikkoja on liian vähän. Tämän vuoksi tavoitteen on vaikea toteutua Pohjois-Pohjanmaalla.

Kommentit lukuun 3.1 Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus

Selonteko sisältää runsaasti varhaiskasvatukseen sekä esi- ja perusopetukseen on tavoitteita. Taustalla on muita Pohjoismaita alhaisempi osallistuminen varhaiskasvatukseen sekä huoli jo alentuneista oppimistuloksista. Toimenpiteet, joilla pyritään lisäämään varhaiskasvatukseen osallistumista ovat tarpeellisia, koska näillä voidaan lieventää jo usein lapsena syntyvää eriarvoisuutta. Varhaiskasvatuksen osittainen maksuttomuus on kannattavaa, jos sillä pysytään lisäämään osallistumista. Perusasteella kansainvälisen huipputason oppimistuloksia tärkeämpää on luoda kaikille nuorille hyvät perustiedot ja mahdollisuus jatko-opintoihin. Erityisen tärkeää on varmistaa, että tarvittavat digitaidot ja -välineet ovat kaikilla käytössä.

Kommentit lukuun 3.2 Toinen aste

Toisen asteen toimintatapojen ja rakenteiden uudistamisella pyritään vastaamaan haasteisiin, jotka ovat nousseet esille myös koronaepidemian aikana. Tavoitteena on vahvempaa tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja yhteisöllisyyttä toisen asteen koulutukseen. Toimijarakenteen kehittäminen ei saa merkitä saavutettavuuden heikentymistä.

Selonteossa on hyvin nostettu esille kuinka voimakkaat mielikuvat liittyvät lukio- ja ammatilliseen koulutukseen. Tulevaisuuden työelämän kannalta voimakas kahtiajako ei ole tarpeellinen. Toisaalta ei myöskään pidä hämärtää ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen ominaispiirteitä. Opiskelijoiden tavoitteet ja valmiudet eroavat useasti näiden koulutusten kesken.

Kommentit lukuun 3.3 Korkeakoulut

Korkeakoulutuksen saavutettavuus on selonteon keskeisiä tavoitteita. Saavutettavuudella tulee Pohjois-Pohjanmaan liiton mielestä ymmärtää myös fyysisenä saavutettavuutena pitkien etäisyyksien laajassa maakunnassa. On myös hyvä, että sosioekonominen taustan vaikutusta opiskelumahdollisuuksiin kiinnitetään huomiota. Osaltaan asiaa voi helpottaa joustavat ja edelleen kehitettävät opintopolut, jolloin kynnyks korkea-asteen opiskelujen aloittamiseen ei ole niin suuri.

Tavoite yhtenäisen digitaalisen palveluympäristö rakentamisesta on erittäin kannatettava. Palveluympäristön tarkoituksena tulisi olla korkeakoulujen yhteistyön sujuvoittaminen ja työvoiman tarpeen ennakointi. Digiloikka ja tekninen kehitys on niin voimakasta, että nyt esillä olevan palveluympäristön malli voi vuoteen 2030 muuttua paljonkin.

Kommentit lukuun 3.4 Tiede ja tutkittu tieto

TKI-toiminnassa on tärkeää jatkaa kansallisen TKI-tiekartan toimenpiteitä ja myös päivittää niitä. TKI-investointien määrän lasku on huolestuttavaa, osittain syynä on muutamassa suurimmassa yrityksessä tapahtuneet rakenteelliset muutokset. TKI-investointien määrää tulisi seurata absoluuttisen euromäärän kehityksen mukaan. Kehityksen jatkuvuus selviää näin paremmin kuin sen sitominen BKT:een.

Selonteossa mainittu kunnianhimon kasvu on tärkeä tavoite, koska tämä vie korkeakouluja entistä enemmän kansainväliseen kontekstiin. Selkeänä puutteena selonteossa ei ole toimenpiteitä kuinka tiedettä ja tutkittua tietoa saadaan siirrettyä sujuvammin käytännön elämään ja liiketoiminnaksi.

Kommentit lukuun 3.5 Vapaa sivistystyö

Vapaassa sivistystyössä kuntien rooli on aivan keskeinen, sen vuoksi on hyvä, että rahoituksen ennakoitavuus on otettu tavoitteeksi. Avoimen korkeakoulu opintoja tarjotaan myös paikkakunnilla, joissa ei muuten olisi korkeakoulutarjontaa. Tästä on tärkeä pitää kiinni, vaikka koulutuksen digitaalinen tarjonta muuttaakin tilannetta.

Kommentit lukuun 3.6 Jatkuva oppiminen – työuran aikainen oppiminen

Koulutusjärjestelmän rakenne on muotoutunut vastaamaan sivistyksen ja työelämän tarpeita. Nyt käynnissä olevat murrokset pakottavat tarkastelemaan järjestelmää uudella tavalla. Tiukat koulutustasojen ja -ohjelmien rajat estävät työelämässä tarvittavan osaamisen kehittymisen. Selonteossa on hyvin kuvattu, että osaamistarpeet eivät asetu koulutusjärjestelmän koulutustasoille, vaan niihin voidaan parhaiten vastata yhdistelemällä toisen asteen ja korkea-asteen sisältöjä. Onnistunut aikuis- ja täydennyskoulutus on murrosaikana tärkeä osa työelämän uudistumista. Tähän on kiinnitetty selonteossa vähän liian vähän huomiota. Koulutuksen digitalisaatio mahdollistaa jatkuvan oppimisen erityisesti työssä käyvien henkilöiden kohdalla.

Kommentit lukuun 3.7 Opetus-, ohjaus- ja muu henkilöstö

Perinteisesti Suomessa opettajien arvostus ja kiinnostus hakeutua opettajakoulutukseen on ollut kansainvälisestikin hyvin korkealla tasolla. Viime vuosina opettajakoulutuksen vetovoima on vähentynyt, mikä kertoo opettajan ammattiin kohdistuvista muutospaineista. Yhdeksi keinoksi opettajien tueksi selonteossa mainitaan tietopohjan laajentaminen. Tämä ei kuitenkaan yksin riitä, vaan tarvitaan tukea työssä jaksamiseen ja panostusta työhyvinvointiin. Lisäksi tulee kiinnittää huomiota oppilaiden ohjauksen ja muun tuen antavan henkilöstön riittävään määrään.

Kommentit lukuun 3.8 Taide- ja kulttuurikasvatus ja -opetus ja taiteen perusopetus

Taiteen perusopetus on osa kulttuurikenttää, jonka merkitys on huomattu erityisesti viimeisen vuoden aikana. Kulttuurikasvatuksen ja taiteen opetuksen toimintamalleja on pyrittävä kehittämään ja uudistamaan niin, että toiminta pysytään turvaamaan myös keskusalueiden ulkopuolella.

Kommentit lukuun 3.9 Opintotuki

Opintotuen tason sitominen indeksiin on tuen tason turvaamisen näkökulmasta tärkeä asia. Opintolainan suosi on kasvanut, mikä kertoo, että ehdot ovat opiskelijoille kohtuullisia. Opintolainan osuus opiskelijoiden käyttävissä olevista tuloista ei kuitenkaan saisi nousta. Opintotukikuukausia voisi korkea-asteella voisi joillain aloilla olla enemmän.

Kommentit lukuun 3.10 Ruotsinkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet

Ruotsinkielisen koulutuksen koordinaatio ja opintopolkujen kehittämisen toimenpiteet ovat kannatettavia. Ruotsin kielen oppiminen on osa hyvää kielitaitoa. Ruotsinkielisen koulutuksen turvaaminen ja kehittäminen on myös kansainvälistymisen näkökulmasta tärkeää.

Kommentit lukuun 3.11 Maahanmuuttajataustaisten oppiminen ja oppimispolut

Tulevaisuuden työelämän näkökulmasta maahanmuuttajataustaisten henkilöiden oppiminen ja oppimispolut ovat erittäin tärkeitä ja niitä tulee kehittää jatkuvasti.

Kommentit lukuun 4. Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät. Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat

Selonteossa korostetaan väestömuutosten vaikutusta koulutusjärjestelmään. Erityisen haastavana selonteossa nähdään toisen asteen koulutuksen järjestäminen tulevaisuudessa. Pohjois-Pohjanmaa eroaa useimmista muista maakunnista isolla väestömäärällä, jossa nuorisoiäluokat ovat muuta maata suuremmat. Väestökehitys on pysynyt kohtuullisen edullisena maakunnassa, mutta samat haasteet tulevat myös Pohjois-Pohjanmaalle. Toinen aste on kuitenkin pystyttävä järjestämään pääosin kohtuullisella etäisyydessä nuoren kotipaikasta.

TKI-keskustelussa tulisi entistä enemmän kiinnittää huomiota tutkimustulosten siirtämistä liiketoiminnaksi. Asia on kansainvälisen kilpailukyyn näkökulmasta tärkeä. Kokonaisuudessa selonteko tuo jatkuvuutta koulutukseen ja siinä sopivasti kunnianhimoa. Suomi on asemoitu osaksi kansainvälistä ympäristöä ja myös maahanmuuton merkitys koulutuksessa huomioitu. Haasteena tulee olemaan tavoitteiden ja toimenpiteiden rahoitus, erityisesti kunnille.

Koulutustarpeen tunnistamisessa ja määrittelemässä tulisi tukeutua selkeämmin aluetasoon. Valtakunnan tasolla tehdyt tarveanalyysit ja -laskelmat ovat tärkeitä, mutta niissä ei tunnisteta alueiden erityispiirteitä. Parhaiten alueen markkinatilanteen ja sen muutokset sekä tavoitteet ja kiinnostuksen kohteet tuntevat maakuntaliitto, seutukunnat ja kunnat yhdessä koulutuksen järjestäjien kanssa.

Väisänen Mikko
Pohjois-Pohjanmaan liitto